

קובץ

העדרות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

☆

בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

ואתחנן

גליון מו (תקה)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טראי עוועניו

שנת העיבור, תהא שנת משיח טובה, שנת תשמט יריך

שנת המאתיים להולדת כ"ק אדמו"ר הצ"צ

שנת הארבעים לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א

ב"ה, עשי"ק פרשת ואתחנן שנת תשמט ידך.

ת ו כ ן ה ע נ י נ י ם

אגרות קודש

- 5 עגלה ערופה אין מום פוסל בה
8 מצוה ראשונה שבתורה
10 קשירת הציצית בט"ג לפי מנהג חב"ד
13 הערות באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חי י"ג

פשוטו של מקרא

בפרש"י על הפסוק:

- 14 ג, כח.
14 ד, כג.
15 ז, ז.

נגלה

- 16 שינויי אופנים בהיסח הדעת.
20 חשבון הגלגלים (גליון).
22 העוסק בתורה אם פטור מן המצוה.

24	אודות חזיון לילה מאדמו"ר מוהר"ש
25	שיחת כ"ק אדמו"ר מהור"י חורף ת"ש
26	מאמרי בוך בש"ו (בראשית שמות ויקרא)
27	ראיית פני רבו בעת התפילה
28	נשיאי ישראל
29	כפרת הקרבן תמיד
29	שם זקנו של אדה"ז (גליון)

מספר פאקסמיליא לשלוח הערות: 9289 - 439 (718)

א ג ר ו ת ק ו ד ש

א. באגרות קודש חייג (עי' קצ"א) שאל הרה"ג וכו' א.א. הכהן יאלעס ע"ה בלשון הרי"ש (נגעים פי"ד משנה ה') דמשמע שם דעגלה ערופה מומים פוסלים בה, והרי משנה מפורשת (סוטה מה,ב) דאין המום פוסל בעגלה ערופה? וכתב לו ע"ז -יבלחטוי"א- כ"ק אדמו"ר שליט"א וז"ל: והנה נזדמן לי לראות תשובת הרה"ג כו' זעמבא הי"ד שנשאל על זה (נדפס בסי' מקדשי ה' סל"ט ..) ומועתק בשולי הגליון מה שענה על זה, וצע"ק בדבריו, עכלה"ק, וז"ל הגרמ"ז: מה שתמה על הרי"ש ... שרצה לומר דמום פוסל העגלה .. אדרבה לא נזכר שם כן, רק בדרך הוכחה דא"א לומר טעם דכפרה כקדשים למיעוט מחוסר אבר דא"כ אפילו כל מומין נמי ובאמת קיימ"ל דאין מומין פוסלים אפילו בחטאת העוף ועולת העוף עכ"ל. (נדפס כעת גם בסי' חידושי הגרמ"ז סי' כ"ד ועד"ז בסי' כ"ה).

ויש לבאר הטעם דצע"ק בדברי הגרמ"ז, דהנה הרי"ש שם קאי על הדין דצפורי מצורע דאם נמצאת טרפה יקח זוג לשניה, וז"ל: **ונמצאת טרפה**: בתורת כהנים דריש חיות ולא שחוטות טהורות ולא טמאות טהורות ולא טרפות, אבל בגמ' בפי' שילוח הקן (דף קמ"א) דריש חיות שחיין ראשי אברים שלהם וטרפות ממעט מדתני דבי ר' ישמעאל דמה מכשיר ומכפר האמור בפנים עשה מכשיר כמכפר, דהיינו אשם מצורע כחטאת, אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשה מכשיר כמכפר צפורי מצורע כעגלה ערופה, וטריפות פוסל בעגלה ערופה כדאמרין בפרק קמא חולין (יא,א) דכפרה כתיב בה כקדשים, ומההיא דרשה לא שינך למעוטי מחוסר אבר דא"כ אפילו כל מומין נמי וקיימא לן דאין מומין פוסלין אפילו בחטאת העוף ועולת העוף. עכ"ל.

ופשטות כוונתו הוא, דלמה צריך לימוד מיוחד מ"חיות" שחיות ראשי אברים שלהם, והרי זה גופא אפשר ללמוד ג"כ מההיקש דמכשיר כמכפר מעגלה ערופה כמו דילפינן בנוגע לטרפה? וע"ז מתרץ דאם נלמוד ההיקש גם על זה, א"כ נצטרך ללמוד ההיקש גם לענין מומין, ונימא דכמו דמומין פוסלין

בעגלה ערופה כן יפסול בצפורי מצורע, וזה אי אפשר דהרי בעופות אין מומין פוסלין אפילו בחטאת העוף וכו', ואיך נימא שהוא פוסל בציפורי מצורע, ומוכח מזה דההיקש לא קאי על מחוסר אבר כלל, ולכן צריך ע"ז לימוד מיוחד מ"חיות".

אבל אי נימא כפירושו של הגרמ"ז, שהר"ש קאי על עגלה ערופה גופא, דנימא דכפרה כתיב בה כקדשים מגלה דמוס פוסל בעגלה ערופה, א"כ מה שייך כאן הענין דאין מומין פוסלין אפילו בחטאת העוף כו' דהלא איירינן כאן לענין עגלה ערופה ואיזה רא"י יש ע"ז מחטאת העוף? ולכן משמע דסב"ל דמחוסר אבר ומוס באמת פוסל בעגלה ערופה, וקושייתו מעיקרא דנלמוד הפסול דמחוסר אבר בצפורי מצורע מהך היקש דמכשיר כמכפר, ולמה צריך לזה לימוד מיוחד, וע"ז שפיר תירץ דאם נלמוד ההיקש גם לענין זה הרי נצטרך ללמוד גם לענין מומין, וזה ודאי אי אפשר לומר דמוס יפסול בצפורי מצורע כיון דאין מוס פוסל אפילו בחטאת העוף.

ולאידך גיסא כתב רק "וצע"ק בדבריו", דע"י בסי' נר למאור סי' ו' שג"כ הקשה קושיא זו על הר"ש וכתב לתרץ דמ"ש הר"ש ומההיא דרשה וכו' נמשך על עגלה ערופה, ור"ל דמההיא דרשה דכפרה כתיב בה כקדשים ליכא למילף דתפסל מחוסר אבר בעגלה ערופה, וממילא נילף נמי לציפורי מצורע ול"ל "חיות", ומשני א"כ כל מומין נמי פסולין בעגלה ערופה, וא"כ נילף נמי דבציפורי מצורע יפסול כל מומין, וזה לא יתכן כיון דאין מומין פוסלין אפילו בחטאת העוף, וה"ה דהוה מצי לתרץ דאיכא קרא התם בעגלה ערופה דאין מומין פוסלין עי"ש, ולפ"ז יש לבאר דזהו גם כוונת הגרמ"ז, (אף דלא משמע כ"כ בדבריו) ובמילא מובן מה שסיים הר"ש בחטאת העוף, כיון דכוונתו לומר דאין ללמוד הדין בעגלה ערופה דמחוסר אבר פסול משום דכפרה כתיב בה כקדשים, דא"כ גם לענין מומין צ"ל כן, וכיון שיש היקש, נצטרך לומר שכן הוא גם לגבי צפורי מצורע, וזה אי אפשר דאין מומין פוסלים בעוף, אבל מ"מ צע"ק בדבריו כיון דה"י צ"ל יותר דיש לימוד מיוחד דאין מומין פוסלים בעגלה ערופה ודוחק לומר כנ"ל דה"ה שה"י יכול לומר כן.

ובנוגע לעצם הקושיא על הר"ש, ראה גם מרכבת המשנה (חלק א') ה' רוצח פ"י ה"ב בסופו שהקשה כן, וכן בבית הלוי ח"א סי' מ"ג הקשה כן ולא תירצו, ובשו"ת באר יצחק חיו"ד סי' ב, להג"ר יצחק אלחנן ז"ל מקאוונא.

וכ"ק אדמו"ר שליט"א שם תירץ הקושיא דכוונת הר"ש בזה היא מצד שער המשתלח היינו דאם הי' הר"ש מתרץ דאין ללמוד ההיקש לענין מחוסר אבר, דא"כ גם לגבי מומין צ"ל כן, ובאמת אין מומין פוסלין בעגלה ערופה, אכתי אינו מתורצת הקושיא דיש ללמוד מחוסר אבר דאסור במכשיר משום דדמי למכפר אחר שהוא שער המשתלח, (וכפירש"י בחולין שם) והרי שער המשתלח מומין פוסלין בו כמו בכל הקדשים, ולכן נקט הר"ש התירוץ שמתרץ גם משער המשתלח, היינו דבכל אופן חטאת העוף ועולת העוף אין מומין פוסלין בה, ועכצ"ל שאין לומדין ההיקש לענין זה עיי"ש.

וכדאי להעיר שכן תירץ גם בשו"ת באר יצחק שם, וכתב שלכן דייק הר"ש לכתוב: "ומהיא דרשה לא שייך למעוטי מחוסר אבר וכו'" ולא כתב "ומעגלה ערופה", כיון דכאן אינו מתכוון לעגלה ערופה אלא לשער המשתלח עיי"ש בארוכה.

ובמה שהובא בסוף המכתב שבשו"ת הרב זעמבא העיר ג"כ מפירוש רבינו גרשון חולין יא,א, שכתב לענין עגלה ערופה דמומין פוסלין בה, וזהו היפך המשנה האמורה הני"ל, ועיי"ש במקדשי ה' מה שתירץ בזה בדוחק.

יש להעיר שקושיא זו על ר"ג הקשה גם בסי' מקור ברוך ח"א סי' כ"ג (כפי שצויין בההערות בח"י הגרמ"ז) והביא קושיא זו בשמו בסי' תרועת מלך סי' מ' אות ז' ותירץ דאה"נ אם בתחילה בעת שהקדישה הי' בה מום אי"ז פסול, אבל אם בתחילה לא הי' בה מום, אלא דאלתר ירידה נעשה בה מום אז היא פסולה, כיון שחסר לה מה שהי' בה משעה שקבל שם עגלה עיי"ש, וזהו כוונת ר"ג, וזהו כעין שתירץ במקדשי ה' שם עיי"ש ושם ציין גם לתרועת מלך, אבל כ"ק אדמו"ר שליט"א כתב ע"ז שזהו דוחק.

ועי' בסי' שלמי שמחה ח"ב סי' ע"ז ששקוי"ט בדברי ר"ג אלו, ובסופו מתרץ דכוונת ר"ג הוא למחוסר אבר דסב"ל דזה פסול בעגלה ערופה, וזה נכלל גם בלשון "מוס", ומביא ע"ז מהא דתמורה ט"ז שכתב רבינו גרשון: "בעל מוס פסול חסרון אבר הוא וקדוש קדושת הגוף", הרי מפורש בר"ג דחסרון אבר הוא בכלל מוס, ולזה מתכוון במסכת חולין.

עוד יש להעיר מהמבואר בירושלמי פסחים פ"ט ה"ה דפליגי שם אי דוקין ותבלולין פוסלין בפסח מצרים או לא, ומקשה למ"ד אין דוקין ותבלולין פוסלין בו מה מקיים שה תמים אפילו בקרבנות בבי נח אינו, [דליכא למימר דקרא למעט מחוסר אבר דאטו מי גרע פסח מצרים מקרבנות בני נח] לא כן אמר ר' יסא פשט ר' לעזר לחבריי מכל החי מכל בשר שיהו שלימין באבריהן, תמן יש מהן למזבח, ברם הכא אין מהם למזבח, ר' חונה בשם ר' ירמי' מכיון שכתוב בה כפרה כקדשים [גבי עגלה ערופה] כמי שיש מהם למזבח, וכתב ביפה עינים ע"ז כטב, (בד"ה ומת) דשיטת הירושלמי היא דמוס פסול בעגלה ערופה עיניש. ולפי"ז היי אפשר לומר דזהו גם שיטת רבינו גרשון וגם שיטת הר"ש כפי הירושלמי, אבל ע"י בקרבן העדה שם ובשאר נ"כ שכתבו דהך דעגלה ערופה אינו שייך שם בירושלמי ונגרר מהסוגיא דסוטה, וזהו לא כהיפה עינים.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ב. באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק א' ע' קכח כותב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איך האב געהערט פון כ"ק מו"ח אדמו"ר . . . אז דער אלטער רבי האט אמאל געזאגט: תורה איז ג-טליך און רוחניות און די ערשטע מצוה צו געשריבן ווערן אין דער תורה איז מצות פרי' ורבי'! נאר וואס דען! די תורה איז דרכי' - און דער סדר אין איר - דרכי נועם, די מצוה ראשונה איז: א איד דארף וועלן עס זאל זיין נאך א איד, עכ"ל. ע"כ.

וכן בלקו"ש חלק ב' ע' 563 הובא הפתגם "פרו ורבו - א
איד דארף מאכן נאך א אידן" בשם אדמו"ר הזקן.

ויש להעיר מלקוטי דיבורים חלק ד' ע' תשמו, א, וז"ל:
"אמאל אין א חסידישען פארבריינגען, האט איינער געזאגט
אויף תורה שטייט דרכי דרכי נועם כו', דער סדר פון תורה
איז הייליג ווי די תורה אליין, דער ערשטער ציווי איז פרו
ורבו, די ערשטע מדה טובה איז אז איין "איד דארף וועלען
עס זאל זיין נאך א איד", עכ"ל.

וכן יש להעיר מספר השיחות תשי"א ע' 45 ואילך וז"ל:
"החסיד ר' גרשון דוב נ"ע איז געווען אין ליובאוויטש האב
איך געהערט פון אים אז ער איז געווען א קינד און
געגאנגען מיט זקני החסידים אויף א ברית - האבן זיי
געזאגט דעם פתגם: א איד דארף מאכן נאך א אידן, איין חסיד
דארף מאכן נאך א חסיד.

ב. אז איך האב דעם ווארט איבערגע'חזר'ט פאר הוד כ"ק
אדמו"ר הרה"ק איז דאס אים זייער געפעלן געווארן און האט
מוסיף געווען אויף דעם:

אויף תורה שטייט דרכי דרכי נועם... די מצוה ראשונה
איז מצות פו"ר. דאס הייסט אז די ערשטע מצוה פון דער תורה
איז פרי' ורבי'. פ"י, אז איין איד זאל מאכן נאך א אידן".
עכ"ל, ועיי"ש.

ולכאורה בהאג"ק ולקו"ש הנ"ל מפורש הפתגם מאדה"ז
ובלקוטי דיבורים הנ"ל אומר כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ ששמע
הפתגם בהתוועדות, וי"ל שבהתוועדות אמר החסיד הפתגם בשם
אדה"ז.

ואולי י"ל גם בסה"ש הנ"ל שהחסיד רגד"ב חזר הפתגם בשם
אדה"ז.

הרב ברוך שלום יעקבסון
- תושב השכונה -

ג. בסי' אגרות-קודש מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א חייב נדפסה אגרת (גיתתח) מענה בדבר קשירת טלית-גדול לפי מנהג חב"ד, וכך מובא שם:

"הכנסת החוט לנקב מן הצד — בט"ג, ז"ל אדה"ז בסידורו: אחר שעשה הקשר העליון כראוי".

הנה בהשקפה ראשונה נראה שהשואל הקשה בפשטות: **מתי יש להכניס את חוט הכורך בנקב הקטן שבט"ג** (לפי מ"ש אדה"ז בסידורו בהלי' ציצית: "אזי עצה טובה לו לעשות עוד נקב קטן סמוך לשפת הטלית.. ולהעביר שם חוט הכורך וכו'"), וע"ז השיב לו כ"ק אד"ש כנ"ל.

אלא שאז מתעוררות כאן לכאורה ב' תמיהות:

א. וכי לא ידע השואל (מחסידי חב"ד) — שידע כמובן על העצה הנ"ל שבסידור אדה"ז, שלכן שאל מה ששאל — גם את המשך הדברים שם, שם מוסבר גם מתי יש להעביר את החוט — "ולהעביר שם חוט הכורך אחר שעשה קשר העליון וכו'":

ב. ואם כן, וכ"ק אד"ש רק רצה להפנותו למובא במפורש בסידור, אי"כ מדוע לא העתיק לפניו את המשך המשפט שם: "אחר שעשה הקשר העליון כראוי **קודם שיתחיל לכרוך**" (אשר המשך משפט זה גם הוא מפרש את זמן העברת החוט):

בכדי להבין **תוכן** תשובה זו; מה שאל השואל ומה השיבו כ"ק אד"ש, נראה לענ"ד שיש לציין למובא בזכרונותיו של הגה"ח ר' יעקב לנדא ז"ל, מהימים בהם שימש כרב בביתו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נייע ("כפר חב"ד" גליון 277 ע' 11):

"פעם נתן לי כ"ק את הטלית שלו והי' דבר קדשו אלי לחתיר את הציצית. מהט"ג של כ"ק ולהטיל אותם בחזרה. היות ור' אלחנן מרוזוב — ז"ל — הטיל קודם את הציצית הללו, ואת החוט הכורך שצריכים להעביר בנקב הסמוך לשפת הטלית, כמ"ש כ"ק אדמו"ר הזקן בסידור, הוא העביר מבין קשר לקשר של קשר העליון. וכפי שכי' בסידור צריכים להעבירו אחרי הקשר הכפול

(כי בסידור כתוב "אחרי שעשה הקשר העליון כראוי קודם שיתחיל לכרוך").

והחסבר לזה:

דהנה כתב אדה"ז בשולחנו (סי"א סכ"ח): "כיצד, לוקח ד' חוטין מצד א' של הכנף וד' מצד השני וקושרם זה על זה ב"פ כי הא' לא יתקיים ואין חשוב קשר כללי". ולפי"ז, לאחר שכתב אדה"ז בסידורו: "אחר שעשה הקשר העליון כראוי", הרי שכוונתו לקשר כפול.

והשואל לכ"ק אד"ש כנראה הי' מסתפק בדבר זה, דשמא יש להעביר החוט אחר הקשר הראשון (שבקשר הכפול), וכמו שעשה הרא"ד מרוזוב. וע"ז השיבו כ"ק אד"ש בהעתקת הקטע הנ"ל (בלבד) מסידור אדה"ז, כי ההדגשה היא רק בענין זה.

והנראה לענ"ד שטעם הדבר שצ"ל קודם הקשר כראוי, הוא בענין שכתב בשו"ע "וקושרם זה על זה ב"פ"; "כי הא' לא יתקיים" — ובאם מפריד בין קשר לקשר ע"י שמעביר באמצע חוט הכורך לצד הרי שמפריד בין הקשרים ושוב לא יתקיים כ"כ, וכנראה בחוש, שכאשר יעשה באופן הזה (קודם שיגמור לקשור כל החוליות והקשרים) הרי שרק באם ימשך מעט הציצית מהכנף יפרם ע"י הקשר העליון ע"י חוט הכורך המחובר אליו, וק"ל.

ולזאת, אחרי המסופר בזכרונות הגר"י לנדא שכ"ק אדמו"ר נ"ע אף ציוה להתיר את הציצית מט"ג שנעשה באופן כזה, ולקושרה בחזרה כראוי, וגם יש מכתב מכ"ק אד"ש בענין זה, נראה לענ"ד שיש לעורר על ענין זה אצל אנ"ש, שכפי שראיתי הרי שרבים אינם יודעים מדבר זה ויש שטליתותיהם אינם קשורים כדבעי.

ובזהירות בענין זה, יש גם להעיר למובא בסי' "ציצית — הלכה למעשה" (חולון תשמ"ח) בע' עו סי"ג: "בטלית גדול יש עושים עוד נקב קטן סמוך לשפת הטלית כדי להעביר את ה"שמש" לאחר קשירת קשר ראשון" ועד"ז שנית בע' פט אות ג': "בטלית

גדול, לאחר קשירת קשר ראשון על שפת הבגד.. מעבירים את ה"שמש" בנקב הצדדי" — שהי' לכאורה צ"ל מודגש שההכוונה ב-"קשר ראשון" היא לקשר כפול (אף שבעי' פה סכ"ה מובא ענין זה שהקשרים צריכים להיות כפולים*, אך עדיין הדבר עלול להטעות את הקוראים אח"כ - בסדר קשירת הציצית — ש-"קשר ראשון" הכוונה לקשר הראשון שבקשר הכפול, ובפרט לפי ההמשך שם בעי' צא אותיות יד-טז: "אחר זאת עושים שני קשרים, ואחריהם חולי' כו"; "אחר כך שני קשרים, ושלוש חוליות כו"; "אחר כך שני קשרים, וחולי' כו").

ובנוגע לסי' זה, ולזהירות שצ"ל בענינים שאין הכל בקיאים בהם, אעיר גם מהמשך מכתב כ"ק אדי"ש הנ"ל:

"מה שהעיר בהנ"ל לענין בירור מהו אורך ורוחב — יעוין פס"ד להצי"צ לאו"ח סי"א".

— שבסי' הנ"ל בעי' עו הערה 24 אמנם מציין לפס"ד הנ"ל ומבאר: "מיקום הנקב תלוי כמובן באופן לבישת הטלית — לאורך או לרוחב (שם)", אך בציור שבאותו עמוד מצויר באופן שאינו מתאים עם העטיפה כמנהג חב"ד, וכבר ראיתי לאי' מאנ"ש שטעה על סמך ציור זה (אף שמצויירת שם עטרה, שעל פי' ניתן להבין שהמדובר בטלית לא חב"דית, אך לא כל אחד יכול לעמוד על דיוק זה, ובעיקר ש"עצת" הנקב חקטן היא עפ"י רק אצל חסידי חב"ד). מיקום הנקב — לפי מנהג חב"ד הוא לפי הציור המופיע שם בעי' קעו בפרק הדין בכבוד הציצית והטלית (שבא להמחיש את מיקום הביטנה ממשי), ולפי הציור המופיע ע"ג כריכת הספר.

התי' שמואל קראוס
- תות" 770 -

(* כמקור לזה מביא שם בהערה 33 רק מהמ"ב, אך כן הוא גם בשו"ע רבנו, כפי שנסמן בפנים.

הערות באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק יג

ד. 1) אגרת דיעדר, במ"ש אדמו"ר הצי"צ אודות גידול הזקן בפירושו "עה"פ והוא רחום, נדפס ג"כ במילואים לתהלים יהל אור", נדפס שם ע' תרכ"ו. (עפ"י אג"ק ח"יב אגרת דינו עייש"ב).

2) אגרת דירצא "וכלשון רבנו הזקן (תניא פ"ל - המעתיק) והוי באמת לאמיתו (וכמבואר במקום אחר שהביא בזה רבנו הגירסא האדם בתוספת ה"א)" יש לציין ל"המבואר במקום אחר" לאג"ק ח"יב אגרת ריט (ובעוד מקומות כמצויין בשוה"ג שם).

3) אגרת דירצט, בשוה"ג. ע"ד קריאת שם לילד בשם זקנו שנעלמו עקבותיו ברוסיה וכו'. יש להעיר מאג"ק ח"יב אגרת דירמח. עייש"ב.

4) לכאורה יש להוסיף במפתח ענינים ערך פתגמים את המובא באגרת ד'תניא "וכידוע הפתגם שהמחנכים . . הם בשביל התלמידים" (אף שנסמן בערך חינוך).

5) במפתח שמות, יש להוסיף ברוק ח"ש עמ' ז, הבר ישראל צבי עמ' צו (אליו נכתבה אגרת ד"שסו).

כן במפתח זה בין השמות ירוסלבסקי וכהן כתוב: ראה מפתח ענינים ערך פתגמים. ולכאורה זה השתרבב בטעות.

6) אגרת דיתשה למוהרח"ש ברוק ועד"ז אגרת גיתקמח באג"ק ח"יב (ג"כ להני"ל) נדפסו בספר זכרון להרב ברוק (ראשון לציון תשל"א).

ושם עמ' 119 אגרת להני"ל מכ"ג ניסן תשט"ו שלא נדפסה באג"ק.

הת' מרדכי גלזמן
- תות"ל 770 -

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א

ה. בפירש"י ד"ה וחזקהו ואמצהו (ג, כח): בדברידך שלא ירד לבו לומר כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש מבטיחו אני כי הוא יעבור והוא ינחיל, עכ"ל.

ובד"ה (שלאחר זה) כי הוא יעבר: אם יעבור לפניהם ינחלו ואם לאו לא ינחלו וכו', עכ"ל.

וצריך עיון:

א) רש"י בא כאן לפרש למה הי' צריך יהושע לחיזוק, ומה הי' החיזוק, אבל לכאורה אינו מדייק ומפרש למה נאמר כאן שתי התיבות "וחזקהו ואמצהו", ולפי זה, אינו מובן לכאורה למה לא פירש"י זה בפרשת דברים (א, לח) שגם שם נאמר: ...אתו חזק כי הוא ינחלנה את ישראל. וממה נפשך, אם שם הדבר מובן, למה צריכים לפירוש כאן, ואם גם שם אינו מובן למה המתין רש"י עד פרשתינו לפרש זה.

ב) שם בפרשת דברים נאמר: ...כי הוא ינחלנה את ישראל. אבל שם לא נאמר "כי הוא יעבור לפניהם", דהיינו ששם לא נאמר תנאי זה (המובא ברש"י הנ"ל) "אם יעבור לפניהם ינחלו ואם לאו לא ינחלו", וצריך להבין למה שם לא מובא בפסוק תנאי זה ובפרשתינו מובא.

ג) מה שולל רש"י בזה שאומר בד"ה וחזקהו ואמצהו: "בדברידך", ועיון בשפתי חכמים, אבל לכאורה הוא דבר הפשוט, ולא הי' לו לרש"י לפרש זה.

*

ו. בפירש"י ד"ה אשר צוך הי' (ד, כג): אשר צוך שלא לעשות, עכ"ל.

עיין בפרשת דברים בפירש"י ד"ה וכל אשר צוה ה' אלקינו (ג, לז): שלא לכבוש הנחנו, עכ"ל.

וצריך להבין:

(א) למה בפרשת דברים העתיק רש"י גם תיבת "וכל" קודם "אשר צוך וכו'", וגם תיבת "אלקיננו" לבסוף, משא"כ בפרשתינו מעתיק רש"י רק תיבות אשר צוך ה'.

(ב) בפרשתינו, חוזר רש"י עוד פעם: "אשר צוך", ואינו אומר על דרך שמפרש בפרשת דברים "(בלי לחזור על תיבות אלו): "שלא לעשות", ותו לא.

*

ז. בפירש"י ד"ה כי אתם המעט (ז, ז): הממעטין עצמכם כגון אברהם שאמר ואנכי עפר ואפר וכגון משה ואהרן שאמרו ונחנו מה לא כנבוכדנצר שאמר אדמה לעליון וסנחריב שאמר מי בכל אלקי הארצות וחירם שאמר א-ל אני מושב אלקים ישבתי, עכ"ל.

וצריך להבין:

(א) עיין בתורה תמימה שמביא מגמרא חולין פ"ט. (נוסף לאברהם ומשה ואהרן) גם מדוד שאמר (תהלים כב) ואנכי תולעת ולא איש, ולמה לא הביא רש"י דוגמא זה על דרך שהביא ג' דוגמאות (בהנהגה החפכית) מנבוכדנצר, סנחריב וחירם.

(ב) למה לא הביא רש"י רא"י ודוגמא מפרעה שהי עושה עצמו אלקים כמו שפירש"י בפרשת וארא ד"ה הנה יוצא המימה (ז, ינד).

אבל אולי יש לומר שלא מצינו שאמר בדיבור שהוא אלקים, כשאר הדוגמאות שהביא רש"י, והגם שאמר (יחזקאל כח): ...לי

יארי ואני עשיתני, אבל לא אמר בפירוש שהוא אלקים, הגם שמה שהוא אמר הוא גם כן גאווה גדולה.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

נ ג ל ה

ח. בשו"ע אדה"ז סימן כ"ה סעיף ל' מובא בזה"ל "בד"א שלא עשה צרכיו בין חליצת התפילין להנחתן פעם ב' אבל אם עשה צרכיו בינתיים כיון שבעת ההיא לא הי' יכול להניח תפילין אי"כ אינו מועיל כלום מה שהי' בדעתו לחזור ולהניחן מיד ולכן צריך לחזור ולברך על הנחה שני...".

ובסימן ק"צ סעיף א' מובא סזה"ל "אחר שסיים בהמ"ז צריך לברך בפה"ג על הכוס של ברהמ"ז אפילו אם כבר בירך על היין שבתוך הסעודה שכל מה שאוכל ושותה אחר ברהמ"ז סעודה אחרת היא לפי שברהמ"ז היא סילוק והיסח הדעת למה שלפני וגם אי"א לשתות ולאכול בעודו מברך...".

ובסימן רע"א י"א מובא שמה לגבי פריסת המפה וזלה"ק "אבל אם קידש על הכוס צריך לברך המוציא על פת שיאכל אחר הקידוש הואיל ובשעת אמירת הקידוש אי"א לו לטעום כלום שא"א לו לאכול ולדבר כאחד ואינו דומה למתפלל באמצע סעודתו שאין תפלתו חשובה הפסק להטעינו לחזור ולברך המוציא על פת שיאכל אח"כ לפי שעדיין לא נגמרה סעודתו כיון שלא הי' אסור באכילה בשעה שהתפלל ואם הי' רוצה הי' אוכל בשעה שהתפלל והי' מתפלל אח"כ ואפילו אם לא הי' שהות ביום לגמור סעודתו ולהתפלל אח"כ שחייב הוא להפסיק סעודתו ולהתפלל ואסור לו לאכול עוד מ"מ לא נאסר עליו אלא אכילת קבע שמא ימשוך בה ויעבור זמן התפילה אבל טעימה בעלמא היתה מותרת לו בשעה שהתפלל ולפיכך אין תפלתו חשובה הפסק בסעודה ועוד שלא נאסרה עליו אכילה אלא מפני שהגיע זמן

התפלה ואח"כ חוזר לקביעותו הראשונה אבל כאן נאסרה עליו האכילה כדי שיהא הקידוש לפני האכילה ולא לאחריו כמו שנתבאר א"כ הרי הקידוש מחלק שתי האכילות שכשאוכל אח"כ היא נחשבת סעודה אחרת מיד שהגיע זמן הקידוש נאסר עליו אפילו טעימה בעלמא ונעשכה כאילו נגמרה כבר סעודתו לכך חשובה אמירת הקידוש הפסק כיון שבשעת אמירתו לא הי' יכול לאכול כלום והוא אמרו אחר גמר סעודתו . . וי"ח ע"ז ואומרים . . ע"כ.

הנה בכללות יש להבין הסיבה של החילוקי סברות בג' מקורות הנ"ל, א) בסימן כ"ה - כיון שבעת ההיא לא הי' יכול להניח תפילין, ב) בסימן ק"צ - שברהמ"ז היא סילוק והיסח הדעת למה שלפני וגם א"א לשתות ולאכול בעודו מברך, ג) ובסימן רע"א - הואיל ובשעת אמירת הקידוש א"א לו לטעום כלום שא"א לו לאכור ולדבר כאחד - ואינו דומה - לכך חשובה אמירת הקידוש הפסק כיון שבשעת אמירתו לא הי' יכול לאכול כלום (לפי דיעה זו) ע"כ, וגם יש להבין למה הסברא של היסח הדעת שונה בכולם ולגבי תפילין יש רק סיבה אחד משא"כ בקידוש וברהמ"ז יש שתי סברות להיסח הדעת, רק שסידורם שונה זמ"ז, וכדלקמן.

ויש להקדים לבאר שלכאורה י"ל בפשיטות, שתוכנו של היסח הדעת מתבטא בכמה דרגות ושלבם, ובנדו"ד יש היסח הדעת שמיוסד על ההלכה שבתורה שהיסח הדעת זו מורגל בפי כל אדם וזהו עיקר היסח הדעת (המדובר ברוב מקומות), וגם יש היסח הדעת שמיוסד על היכולת ואי יכולת גשמי, ז.א. שאם מצד איזה סיבה אין ביכולת ובאפשריות גשמי של האדם לקיימם וכיו"ב אז זה גופא (העדר יכולת עשיתו והמשכתו של הפעולה שעסק בו בתחלה באותו שעה או באותו מקום) (עכ"פ בשבילו הוא) מביא ג"כ להפסק הנגרם ע"י היסח הדעת.

ובחזרה לענייננו. א) בסימן כ"ה הנ"ל שהלשון הוא "כיון שבעת ההיא לא הי' יכול להניח ע"כ, כאן מטפלים בהבעי של היסח הדעת הלכותית ז.א. שמצד האי יכולת ע"פ ההלכה שבתורה לכנוס בביהכ"ס מלוכש בתפילין זהו היסח הדעת העיקר, ולכן צריך לחזור ולברך על הנחה שני, משא"כ מצד ההיסח הדעת

הגשמי הנ"ל אין כאן בעי' זו, שאם הי' רוצה (אף שיעבור עבירה אעפ"כ) יש באפשריותו ובבחירה חפשית שלו ליכנס בביהכ"ס מלוכש בתפילין, ואין כאן הפסק בזה, והמונע היחידי הוא כניסה בתפילין בצד ההלכה שאסור.

(ב) בסימן ק"צ הנ"ל שהלשון הוא "לפי שבהמ"ז היא סילוק והיסח הדעת למה שלפניי וגם א"א לשתות ולאכול בעודו מברך" ע"כ, כאן הבעי' הוא שתיהם הן היסח הדעת ע"פ ההלכה, "סילוק והיסח הדעת למה שלפניי" וכדיוק לשונו הזהב בהמשך שסעיף, וגם א"א . . . שתיבת וגם "מורה על עוד דבר (טפל) והוא שא"א לשתות ולאכול בעודו מברך" ע"כ. ז.א. שכאן מודגש אי אפשר שמתאים יותר ליכולת גשמי, (בניגוד לאיסור עשייתו מצד ההלכה שבזה שייך יותר הלשון לא הי' יכול כמו שכתוב אצל תפילין), ולכן כאן יש שתי סיבות דהיסח הדעת העיקר, והטפל, ולכן כאן ג"כ צריך לחזור ולברך, וכאן אין לומר כמו בתפילין שאין כאן היסח הדעת הגשמי, מצד זה שכאן מובן בפשטות שאי אפשר לשתות ולאכול (המדובר לכאורה על עיקר האכילה היא הבליעה) כשמברך, שאין ביכולת האדם לעשות שתי פעולות ביחד, עכ"פ לא פעולות כאלו, ובפרט שנעשים באותו אבר, (חפה), ויובן ביותר כשמעיינים בסימן רע"א הנ"ל, ששמה מדגיש ג"כ אותו בעי' (אף ששינה הסדר), ושמה הלשון הוא "שא"א לו לאכול ולדבר כאחד" ע"כ, שזה מדגיש שאין זה שייך דווקא להמברך ברכה שיוכל לדמות שזה בעי' הלכותית, אלא הבעי' הוא שאי אפשר לאכול ולדבר דיבורים גשמיים כאחד.

(ג) בסימן רע"א הנ"ל שהלשון הוא "שא"א לו לאכול ולדבר כאחד ואינו דומה למתפלל . . . שאין תפלתו חשובה הפסק . . . ואם הי' רוצה הי' אוכל בשעה שהתפלל והי' מתפלל אח"כ . . . מ"מ לא נאסר עליו אלא אכילת קבע . . . אבל טעימה בעלמא היתה מותרת לו בשעה שהתפלל ולפיכך אין תפלתו חשובה הפסק . . . לכך חשובה אמירת הקידוש הפסק כיון שבשעת אמירתו לא הי' יכול לאכול כלום . . . וי"ח ע"ז ואומרים . . . ע"כ, רואים מכאן שדומה קצת לברהמ"ז שכאן ג"כ יש שתי השלבים של היסח הדעת, הן מבחינה הלכותית והן מבחינה יכולת גשמי של האדם, א"א לו לאכול ולדבר כאחד (רק החילוק הוא כאן הוא

סדר שונה), ובאמת צריכים להגיע לשתי השלבים כאן, לא בכדי להטעינו לחזור ולברך שלזה מספיק ההיסח הדעת הלכותי רק כדאיתא בהסעיף כדי לחלק בין תפלה לקידוש, ולכן לכתחילה מחשב רק הטפל "א"א לו לאכול ולדבר כאחד" ורק אז כשמתעורר דבר פלא אודות תפלה שאינו הפסק, הוא מסביר שכאן אצל קידוש חוץ מהיסח הדעת הגשמי שמוזכר בהתחלת הסעיף יש גם והוא העיקר (והבריה התיכון המחלק בין תפלה לקידוש) ההיסח הדעת הלכותי, כמבואר באמצע הסעיף, וזלח"ק לכך חשובה אמירת הקידוש הפסק כיון שבשעת אמירתו לא היי יכול לאכול כלום עכ"ל.

נמצא מובן מכהנ"ל הכל ברור ומלובן ויש כאן ארבע קצוות (הוא א) תפלין - יש בו רק הבעי הלכותי העיקר ולא הבעי הגשמי וזה מספיק להצריכו לחזור ולברך.

ב) ברהמ"ז - יש בו שתי הבעיות מבחינה הלכותי וגם מבחינת יכולת גשמי (ובתור עיקר וטפל) וזה בודאי מצריכו לחזור ולברך.

ג) קידוש - יש בו ג"כ שתי הבעיות (כנ"ל בסדר שונה) (אף שלכאורה היי צריך להיות נזכר העיקר הבעי הלכותי מקודם וצע"ק) וזה ג"כ מצריכו לחזור ולברך.

ד) תפלה - אין בו רק הבעי הגשמי כנ"ל א"א לעשות שתי פעולות ביחד משא"כ מצד הבעי הלכותי אין כאן חסרון שהלא אפשר לטעום אז ולהתפלל אח"כ אם היי רוצה כמוזכר בסוף הסעיף.

וקצת ראוי וסיוע למה שכתבתי שהן אצל תפלין ואצל תפלה יש בהם הבעי של היסח הדעת הלכותי מזה שמובא הלשון אצל שתיים א) לא היי יכול להניח תפלין ב) לא היי יכול לאכול כלום ע"כ, שבפשטות המשמעות של תיבת יכול (עכ"פ בניגוד לתיבת אי אפשר) הוא מצד ההלכה שבה משא"כ מצד הבעי של אי יכולת גשמי.

וגם עוד סיוע להנ"ל שבסימן ר"צ כתוב "א"א לשתות ולאכול כאחד" שבפשטות אי אפשר הכוונה הוא מצד יכולת גשמי, ז.א. מצד ההיסח הדעת התלוי בעצם עשיית הדבר ההוא שעסר בו עד עתה, ועוד דיוק יש לבאר שבסימן רע"א הדבר ההוא שעסק בו עד עתה, ועוד דיוק יש לבאר שבסימן רע"א הלשון הוא שא"א לאכול ולדבר כאחד ע"כ, שלשון זה מורה לנו עוד יותר שיש היסח הדעת כזה, ובפשטות זהו כוונתו גם אצל ברהמ"ז, אף ששמה משתמש בלשון א"א לשתות ולאכול בעודו מברך, שבה כנ"ל יש אפשריות לטעות ולומר שהבעי"כאן הוא מצד המברך, ז.א. מצד הבעי"הלכותי, אבל בפשטות יש לומר כנ"ל ששתייהם הן קידוש והן ברהמ"ז יש בהם שתי השלבים של היסח הדעת כאמור לעיל.

הרב דוד שרגא פאלטער

- תושב השכונה -

ט. בגליון החמש מאות כתב הרי"י לאש שבפי הרמב"ם על מס' ר"ה נמצא שיש 30 גלגלים קטנים וגדולים.

ואילו בהלי יסודי התורה כתב הרמב"ם שיש בסך הכל רק עשרים וששה גלגלים, עיי"ש.

וחשבנו אינו מובן לגמרי שכן הרמב"ם בפי" על מס' ר"ה שם כתב שלשמש יש שני גלגלים (היינו אחד נוסף על הראשון שנכלל בעשרה גלגלים) וללבנה יש שלשה גלגלים (היינו שנים נוסף על האחד שנכלל בעשרה גלגלים) ולשבתאי צדק ומאדים יש לכל אחד ארבע גלגלים (היינו שלשה נוסף על הראשון שנכלל בעשרה גלגלים) ולנוגה יש חמשה גלגלים (היינו ארבע נוסף על הראשון שנכלל בעשרה גלגלים) סך הכל שש עשרה וביחד עם עשרה הגלגלים שלפני"ז יש כאן עשרים וששה גלגלים, והרי"ז תואם את מ"ש בהלי יסודי התורה.

ואילו חשב שמ"ש שלשמש יש שני גלגלים וללבנה שלשה גלגלים וכדומה היינו נוסף על מה שכבר נכלל בעשרה גלגלים אי"כ מה הקשה על מ"ש בפי" על מס' ר"ה שללבנה יש שלשה

גלגלים. מהמבואר בפירוש על הלי קידוש החודש שללבנה יש ארבעה גלגלים, הרי ביחד עם זה שכבר נכלל בעשרה גלגלים יש כאן ארבעה גלגלים.

(וגם לפי חשבון זה אין כאן 30 גלגלים כ"א 32).

עוד הקי' על מ"ש בפ"י על מסי' ר"ה דא"א לראות את הלבנה כ"א אחרי וי' שעות מהמולד. ממ"ש הרמב"ם בהלי קידוש החודש פ"יז ה"ג שא"א לראות את הלבנה אלא א"כ הי' יותר מטי' מעלות שהוא כ"יח שעות מהמולד עיי"ש.

והוא תימה שהרי מפורש בגמ' דר"ה דף כ' ע"ב בסוגי' דמולד קודם חצות שאפשר לראות את הלבנה כשש שעות אחרי המולד.

וזהו גם הטעם למ"ש הרמב"ם בפ"יז ה"ב שאם יהי' המולד בחצי היום או למעלה מחצי היום קובעין ראש חודש ביום שלאחריו. שמכיון שא"א שיראה הלבנה באותו היום אין קובעין בו ר"ח.

ומה שהקשה מפ"יז ה"ג לא קשיא כלל דשם (בפ"יז) איירי במולד האמיתי. ואילו בפ"י על מסי' ר"ה (וכן בהלי קידוש החודש פ"יז ה"ב) מדובר במולד האמצעי. וההבדל בין מולד האמצעי למולד האמיתי יכול להיות בז' מעלות כידוע נמצא שיתכן לראות את הלבנה בבי' מעלות ומשהו אחר המולד האמצעי (שהוא כשש שעות) אם קדם המולד האמצעי להאמיתי בז' מעלות.

וכמו"כ יוכל להיות שלא יוכלו לראות את הלבנה כ"א כעבור יותר מכ"ד שעות אחרי המולד האמצעי וכגון שהי' המולד האמצעי מאוחר למולד האמיתי ביותר מדי' מעלות וי' חלקים ולי"ה שניות.

אך קודם שש שעות מהמולד האמצעי לעולם אי אפשר שיראה חלבנה, וזה פשוט.

הת' יוסף יצחק קעלער
- תות"ל 770 -

י. כתב הברכי יוסף או"ח סימן ל"ב שהעוסק במצוה דפטור מן המצוה לא אמרינן בהעוסק בלימוד התורה שיפטור ע"י ממצות. ובאמת מפורש הוא במאירי שבת י, א. שמאחר שכל ענין הלימוד הוא להביא לידי מעשה אי"כ איך יפקיע הלימוד את המעשה.

וברמב"ם הלי' אישות פט"ו ח"ב: האיש מצווה על פו"ר וכו' וכיון שעברו עשרים שנה כו' ואם הי' עוסק בתורה וטרוד בה והי' מתיירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות ויבטל מן התורה הרי זה מותר להתאחר, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד תורה.

והקשה הגר"א ווסרמן ז"ל (בהוספות לקובץ הערות על יבמות) שהרי אמרו במו"ק דף ט' דמצוה שא"א לקיימה ע"י אחרים מבטלינן ת"ת בכדי לקיימה וא"כ מה שיך בזה העוסק במצוה פטור מן המצוה ותירץ שאפשר לקיים פו"ר לאחר זמן.

והנצי"ב בשו"ת משיב דבר ח"ב סוף סי' מג שאל ג"כ יוכי העוסק בת"ת פטור מכל המצות" וכתב תירוץ (בשם א' הרבנים שאלו כ' תשובתו) שכאן אפשר לקיים מצות פו"ר בזמן אחר, והקשה ע"י הנצי"ב שהעוסק במצוה פטור מן המצוה הוא אפי' שלא יקיים המצוה האחרת לגמרי, כמו בהא דחתן פטור מק"ש, והעוסק במתו פטור מק"פ. ולכן נשאר קשה על הרמב"ם מה שיך כאן העוסק במצוה פטור מן המצוה "דת"ת דאף דהיא מ"ע יקרה מכל המצות מ"מ אין בה כח בעוסק בה לפטור מן המצוה דעל מנת כן נתנה התורה כדי לעשות המצות". וסיים הנצי"ב: "ע"כ עודני נבוכ בהבנת דברי רבינו".

והנה עיקר הקושיא כאן הוא כך: דממה נפשך, אם אנו אומרים בת"ת את הכלל דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, אי"כ גם

כשעייז יבטל לגמרי המצוה השניה היי צריך שלא להפסיק מת"ת, וכמו בחתן שפטור מק"ש ושלוחי מצוה דפטורין מן הסוכה, וכותבי ספרים ותו"מ דפטורין מכל המצות (סוכה כו, א) ואם לא אמרינן כלל זה בת"ת א"כ למה יאחר מצות פו"ר, דאף שיוכל לקיימה אח"כ, אבל כשהגיע זמנה אין היא נדחית כלל עיי הת"ת.

והנה הקובץ הערות הוסיף שם שמה שמבטלין ת"ת לקיום המצות הוא משום שחיוב ת"ת חל על האדם רק בשעה שהוא פנוי ובטל מעשיית צרכיו דקרא כתוב ואספת דגנך, אבל בשעה שהוא צריך לעשותו מלאכתו אז אינו מחוייב כלל בת"ת, והיינ אם הוא צריך לעסוק במצוה לא גרע משאר צרכי האדם, אבל כשאפשר לקיים המצוה עיי אחרים או לאחר זמן שוב לא פקעה ממנו מצות ת"ת וכיון דחיוב ת"ת עליה שוב הרי הוא פטור מן המצוה.

ועפ"י ביאור הקוה"ע יש לומר שהביאור הוא כך. שגם בת"ת אמרינן העוסק במצוה פטור מן המצוה, אלא שכשיש מצוה שזמנה עובר כבר אין זה עוסק במצוה דת"ת, דבאותו רגע פטור מלכתחילה מת"ת ומחוייב במצוה. אלא שעפ"יז אינו מובן למה כותבי סת"ם פטורין מק"ש ותפילין וכו' והרי כיון שהגיעה מצוה עוברת שוב אין עליהם חיוב לכתובת סת"ם, (ומה שבשעת כתיבתם מקיימים מצוה הרי גם מי שימשיך ללמוד תורה בזמן הגעת מצוה ג"כ יקיים מצות ת"ת אע"פ שפטור עתה מהלימוד).

ועוד קשה על סברת הקוה"ע, שהרי כתב הרמב"ם הל' אישות שם דכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מ"ע, ובקידושין כט, ב. דאחרי עשרים שנה אומר הקב"ה תיפח עצמותיו וכו', וא"כ למה אומרים בזה שאפשר לקיים המצוה לאחר זמן, והרי בינתיים מבטל מ"ע, (משא"כ בק"ש בזמנה שלא אמרינן מיד שמותר לקרות ק"ש אם לא קורא מיד מבטל מ"ע).

ועפ"יז מובן לנכון מה שהכריח לכאורה את כ"ק אדמו"ר הזקן בשולחנו הטהור הל' תלמוד תורה פ"ג הי"א לחדש שהעוסק במצוה כאן אין פירושו העוסק במצות לימוד התורה אלא במצות ידיעת התורה, שבה אמרינן דפטור מן המצוה וכמו שכתב שם:

"ולא אמרו שמבטלין ומפסיקים מת"ת כדי לקיים מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים אלא להפסיק לפי שעה וזמן, מה שאין בו אלא ביטול מצות העסק ולימוד התורה תמיד, אבל לא ביטול מצות ידיעת התורה באר היטב בפירושה כו"ל. ולכן פסק שם ש"מי שדעתו וכו' זכרונו יפה שיוכל ללמוד ולזכור כל התורה שבע"פ כולה, הרי זה לא ישא אשה עד שילמוד תחילה תורה שבע"פ כולה שהן כל ההלכות בטעמיהן בדרך קצרה כו' ואח"כ ישא אשה כו' שאם ישא אשה תחילה יהיו ריחים בצווארו טרדת פרנסת אשתו ובניו ולא יוכל לעסוק בתורה כראוי כ"כ ללמוד ולזכור כל ההלכות בטעמיהן כו' ולכן נדחית מפני לימוד זה מצוה רבה של פו"ר אף שהיא גדולה מכל המצות כו"ל.

ופלא שהנצי"ב והגרא"ו לא הזכירו דברי אדמו"ר הזקן הנ"ל.

הרב שלום דובער וואלפא
שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א
- קרית גת -

ש ו נ ו ת

יא. בשיחת ליל שמח"ת תרצ"ו (בסה"ש תרצ"ו - חורף הי"ש"ת) ע" 13 מובא, אודות חזיון לילה שה"י לאדמו"ר (מהורש"ב) נייע, בו ראה את כ"ק אדמו"ר מהר"ש, וז"ל:

"דער טאטע האט געזען ווי דער זיידע זאגט חסידות . .
דער מאמר וואס דער זיידע האט געזאגט איז געווען אויפן
פסוק "יורדי הים באניות", ומדבר בענין ירידת הנשמה"
עכ"ל, וראה שם תוכן המאמר.

ובשיחת ש"פ פנחס תרפ"ז (נדפס בהוספות לסה"מ תרפ"ז ע" רנב) וז"ל:

"סיפר [= כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ] כשהי' בר מצוה . . . בש"ק קודם הבר מצוה, קרא לו אדמו"ר נ"ע, והרגיש שרוצה לומר דבר מה, ואמר לו מה רצית לומר, והתחיל לומר מאמר "יורדי הים באניות", ומיד כשהתחיל התחילו לרעוד שפתיו של אביו, ושאל לו מיד: מתי ראית את אבי (אדמו"ר מהר"ש), וענה לו בערש"ק בהקיץ, ואמר לו שיגמור אח"כ [= את המאמר], והלכו שניהם על האוהל, וכשיצאו אמר אדנ"ע: המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנער ויקרא בו שמי ושם אבותי עכ"ל.

ולהעיר, שבב' השיחות הוא מאמר שאמר אדמו"ר מהר"ש, אמנם ישנם שינויים ביניהם:

(א) מי הי' בעל המעשה, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, או כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ.

(ב) אם זה הי' "בהקיץ" או "בחזיון לילה".

ואף שיש לומר ששניהם אמת, אמנם צ"ע אם אפשר לדייק בכגון דא, כי ב' שיחות הנ"ל הם מרשימות השומעים ובלתי מוגחות.

*

בנוגע לד"ה "יורדי הים באניות" הנ"ל יש להעיר מתורת הבעש"ט עה"פ המדבר בירידת הנשמה בגוף, נדפסה בהוספות לכשי"ט סני"ח, נתבאר בארוכה בשיחת יו"ד שבט תשכ"ה, ובשיחת ש"פ עקב כ"ף מני"א תשמ"ז.

*

יב. בסה"ש הנ"ל נדפסו שיחות תורף הישי"ת. ולהעיר שנזדמן לידי בוך כת"י (צילום) שבו מלוקט שיחות ומכתבי כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, וישנם שם כמה מכתבים ושיחות שעדיין לא נדפסו, (נמסר ל"ספרי" שעי"י אגודת חסידי תב"ד"י) ושם בסוף

ע' 73 נמצאת התחלת שיחה מחורף הישית לפני נסיעתו לארה"ב וז"ל:

דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א מוצשיק ויקהל הישית.

לפני גבאי בתי כנסיות אני"ש, בעיית ריגא.

קודם הנסיעה לארה"ב.

דער מעמד ומצב פון די היגע חסידישע שוהלען, איז מיר באקאנט, דער אלטער רבי האט געהאט מס"נ אויף חסידות און אויף חסידישע שוהלען, ניט דער עיקר צוליב... עכ"ל.

המשך השיחה בע' שלאח"ז לא נמצא תח"י.

ובבקשה רבה, אשר מי שנמצא תח"י המשך שיחה הני"ל (וכמו"כ עוד שיחות מתקופה זו) שיואל למוסרו ע"מ להדפיסו.

הת' יהונתן דוד רייניץ
- תות"ל 770 -

יג. בגליון יא (דפי וישלח) הערתי אודות מאמרי אדמו"ר מהורש"ב ני"ע שנאמרו בין השנים תרנ"ד-ח, שאף שבד"כ הם העתקה ממאמרי אביו אדמו"ר מהר"ש ני"ע, עכ"ז השתמש גם הרבה במאמרי בוך בש"ו שכולל הנחות דמאמרי אדמו"ר הצ"צ ני"ע (אף שהיו תח"י ביכלאך בגוכי"ק הצ"צ).

בהמשך שם כתבתי בהשערה שיש לומר שההנחות דבוך בש"ו נרשמו ע"י הרי דוד קאליסקער, והוא עפ"י אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ני"ע ח"ב ע' שכג.

באם השערה זו נכונה. יש לומר גם בד"א מה שהרבי ני"ע השתמש הרבה במאמרים שבבוך זה, והוא עפ"י מש"כ באגרת שלו אל הר"ש סלאנים (אג"ק ח"א ע' ל) במענה לשאלתו על חזרת

דא"ח ברבים, לאחר שמורה לו על בחירת המאמרים ואופן החזרה וכו', כותב וז"ל: "אצל הרד"ב מקאליסק נמצאים הרבה כ"ק [-כתבי קודש] הנחות שלו מה ששמע מכ"ק אאזמו"ר [הצ"צ] זצוקלה"ה ורובם ככולם מכוונים כמו שנאמר ובנקל לחזור אותם, גם אם נמצא אצלו מכ"ק הראשונים של כ"ק אאזמו"ר זצוקלה"ה מהם הרבה אשר אפשר לחזור אותם בע"פ, אך אם נמצא אצלו, מהמאמרים הקצרים [צ"ע מהי הכוונה ל"המאמרים הקצרים"], ואולי כוונתו למאמרים **האחדים** שאינם חלק מהמשכין של כ"ק אאזמו"ר זצוקלה"ה אותם ילמוד קודם כנ"ל [באגרת] ויתחזר אותם בע"פ לפני האנשים השומעים ב"פ כל מאמר".

והמורם מזה, שהנחות הרד"ב מקאליסק מצטיינים בבי דברים (א) שהם "מכוונים כמו שנאמר". (ב) והעיקר - ש"בנקל לחזור אותם" לפ"ע הבנת האנשים השומעים.

ובתקופה זו - הן השנים תרנ"ד-ח - התחלת תקופת היושבים בליובאוויטש, שרמת היושבים בלימוד החסידות היתה בשלבי התחלה, אמר הרבי נ"ע עבורם מאמרים יותר קלים להבנה (כמפורש בכ"מ), ולכן גם השתמש הרבה במאמרים שבבוך בש"ו הנ"ל.

[מאגרת זו יש גם ללמוד על ההבדל במאמרי הצ"צ (א) הן בשנים הראשונות לנשיאותו להשנים המאוחרות יותר. (ב) בין אמירת המאמרים **לכתיבתם** ע"י הצ"צ, ואכ"מ].

הרב שלום יעקב חזן
- שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א -
רסיפה ברזיל

יד. בענין ראיית פני רבו בעת התפלה יש להעיר משו"ת הרדב"ז ח"ג סי' (תתקי) תע"ב וז"ל:

"דאין ראוי לאדם שיתפלל אלא במקום שלבו חפץ. כי היכי דאמרינן אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ וטעמו של

דבר, כי בהביט האדם אל מי שדעתו נוחה בו נפשו מתעוררת אל הכוונה השלימה ודעתו מתרחבת ולבו שמח ונחה עליו אז רוח ה' כענין שאמרו בנבואה.

עוד אמרו בספרי החכמה כי בהיות האדם מתכוון אל רבו ונותן אליו לבו תתקשר נפשו בנפשו ויחול עליו מהשפע אשר עליו ויהיה לו נפש יתירה וזה נקרא אצלם סוד העיבור בחיי שניהם וזה הוא שנאמר והיו עיניך רואות את מוריד וזהו והתניצבו שם עמך ואצלתי מן הרוח וכי' וכן התהלל רבינו הקדוש שאם היה רואה את פני רב היה מגיע למדרגה עליונה וכ"ש אם הרב מתכוין גם הוא וקרא זה אל זה להשפיע וזה לקבל ומשי"ה אמר ר' יוסי לא מן הכל אדם זוכה ללמוד תורה ומכאן התירו שילך אדם למקום אחד ללמוד תורה אע"פ שאביו אומר לו שלא ילך ועובר מצות אביו שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד תורה וזה הטעם בעצמו בתפלה כי בהביט האדם אל אוהביו או לקרוביו או לרבו או למי שדעתו נוחה תתעורר נפשו אל הכוונה השלימה ונתוסף עליו רוח ממרום וזה דבר שהשכל מורה עליו."

*

טו. בענין נשיאי ישראל כותב בסה"מ תקס"ה ח"ב ע' תרס"ט וז"ל:

"נשיאי העדה פרנסי הדור . . שהם מובדלי מכלל המון עם של ישראל, שאין נמצא בהם רק בחי' הביטול בסתימו"ת בלבד, משא"כ נשיאי העדה ראשי אלפי ישראל שנמצא בהם בחי' ההתנשאות והעילוי יותר בבחי' גדולה והתשפטות להנהיג את הדור, כו', וגם בחי' הביטול נמצא בהם בתוספת מרובה יותר בעילוי יותר מכל עם, וכמ"ש לך הוי' הגדולה והגבורה וגו' הגדולה הוא בחי' ההתפשטות שלהם וההשתררות בהתנשאות על העם והגבורה הוא בחי' ההתפשטות שלהם למעלה בבחי' מ"ה ואיין תכלית הביטול האמיתי."

*

טז. באגרת התשובה פייא מביא "ותמיד של שחר שהי' מכפר על עבירות הלילה ותמיד של בין הערביים על של יום . . מכפר על מ"ע לבד. וכן תתפלה בזמן הזה עם התשובה".

ויש לעיין אם לכפרת הקרבן התמיד (על מ"ע) צריך תשובה ג"כ או שמכפר בלא תשובה. וכן יש לעיין שלכאוי לפי הני"ל צריכים לעשות תשובה קודם כל תפלה (עכ"פ שחרית ומנחה). ולפוס ריהטא לא הובא בשו"ע אדה"ז ענין זה (ולהעיר מאוה"ת פינחס ע' א'קו).

כמו"כ יש לעיין על איזה מ"ע מכפר התמיד שלכאורה על ביטול מ"ע (וכן על הרהור הלב) מביאים קרבן עולה. (ולהעיר מסה"מ תקס"ט ע' ריד: "שע"י תמיד של שחר הי' מכופר עון ביטול תורה של לילה וע"י תמיד של בה"ע הי' מכפר על עון ביטול תורה דיום" ובמ"מ שם לא נסמן מקומו - ואם בארזים נפלה שלהבת מה יגידו כו').

*

ומענינים דימים אלו ראה יל"ש איכה רמז תתקצז: "אמר להם [הקדב"ה להאבות] אל תאמרו כך [שמא אין חזרה לבנים] יש דור שהוא מצפה למלכותו מיד הם נגאלים.

הרב יוסף יצחק בלומענפעלד
- תושב השכונה -

יז. א. בהמשך למ"ש בגליון שעבר בענין שם זקנו של אדה"ז — אבי אביו ר' ברוך — שהי' שניאור זלמן (כפי שהוא ע"פ יומניו רשימותיו ושיחותיו של כ"ק אדמו"ר (מהור"י"צ) נ"ע), ולא אברהם (כפי שהביא ב"בית רבי" (א, א) לנוסח אחד, וכפי שהיו שרצו לפרש בהעתקת היום מפקס הח"ק דליאזנא),

שעיקר הקושיא ע"ז (לכאורה) היא מנוסח המצבה שמצאו בסעליש, בו מופיע השם: "ישראל ברוך ב"מ אברהם", אך דבר

זה אינו קשה כלל, אם נאמר שפשוט לא ידעו חברי החברא-קדישא את שם אביו של הר"ב, שבמקרה כזה נהגו לכתוב על המצבה את השם אברהם, ע"ש אברהם אבינו. וק"ל.

ב. ציינתי שם לכמה מקומות בהם מופיע שמו של הר"ב שניאור זלמן כאביו של ר"ב אבי אדה"ז, ולהעיר גם מרשימת כ"ק אדמו"ר (מהור"י) נ"ע, הידועה בשם "שמעון הכופר" או בשם "רשימת דברי הימים ההם" (נתפרסמה בשעתו במימיוגראף) ע' 35 הערה 11, ששם: "הגאון ר' משה אבי ר' ברוך נ"ע", אלא שהוא כנראה בטעות המעתיק, וכפי שאכן כבר ניתקן בס' "התולדות" אדה"ז ח"ג ע' 744 הערה 3, ושם: "הגאון ר' משה סב ר' ברוך נ"ע".

ג. בע' 32 שו"ה במבוא — נשמטה העובדה שהאגרות שראה בעל ה"בית רבי" היו משנת תק"מ.

ד. ברצוני להדגיש שוב כי כל הנכתב ע"י בנושא זה לא התייחס לשאלת יחוסה של המצבה שבסעליש, כ"א לנכונות הנחקק בה. אלא שלפי המסופר בגליון מד (תקג) שאדה"ז הגיע לאותה העיר והחליף את המצבה, הרי — **באם נכונה שמועה זו** — שהמצבה המפורסמת **איננה יכולה להיות זו** שהחליפה אדה"ז (שכן הכתובת שעלי איננה נכונה), אלא שאפשר והיא המצבה הישנה (שהועמדה במקום אחר? או שהוחלפה שוב לאחר זמן), ובכדי לאמת שמועה זו (שאדה"ז החליף המצבה) יש להמתין לחוקרי המצבות באותו איזור, שמא ימצאו את המצבה (החדשה) בה נחקק שמו **האמיתי** של אביו של הר"ב — הר"ב שניאור זלמן.

הת' שמואל קראוס

- תות"ל 770 -

לעילוי נשמת

האשה מרת רחל ע"ה

בת ר' אברהם אשר שמואל ע"ה

קליין

נפטר י' מנחם-אב תרצ"ה

ת.נ.צ.ב.ה.